

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
Ұлттық ғылым академиясының
Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университетінің

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

2(402)

JANUARY – FEBRUARY 2023

ALMATY, NAS RK

Bulletin the National academy of sciences of the Republic of Kazakhstan

---

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Астана, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Құлжанат Нұрымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Астана, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы». ISSN 2518-1467 (Online), ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-64-39
<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2023
Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансейтович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ляззат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Астана, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А. Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Астана, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан». ISSN 2518-1467 (Online), ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан
№ 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-64-39

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан,

2023 Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 6**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online), ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of

a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-64-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan,

2023 Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Ә.И. Әбілғаева, А.Ж. Нурсафина БОЛАШАҚ БИОЛОГ МҰҒАЛІМДЕРІН ЦИФРЛЫҚ КОНТЕНТТЕРДІ ПАЙДАЛАНУҒА КӘСІБИ ДАЯРЛАУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІ	11
Д.О. Айтенова, А.П. Мынбаева, Г.А. Белгибаева ЖОО “ҚАЗАҚ ӘДБИЕТІ ТАРИХЫ” КУРСЫН ОҚЫТУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСТАНЫМДАР	25
Ш.Ж. Арзымбетова, А.К. Оралбекова, С.Л. Махмудова, К.И. Махмутова ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ПЕДАГОГТАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ– КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ (АКТ) ПАЙДАЛАНУ ДАЯРЛЫҒЫ	37
Ж.М.-А. Асылбекова, Т.Ә. Әпендиев, В.В. Козина ҚАЗАҚСТАНДА ҰЛТТЫҚ ИНДУСТРИЯЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ІРКТЕУ ЖӘНЕ ДАЯРЛАУ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕГЕ (1917–1926 жж.)	48
К.Г. Балгинбаева, А.М. Мубараков ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА ЦИФРЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ӘРЕКЕТІН БАСҚАРУ	67
А.А. Досқараева, О.Х. Мұхатова, А.К. Шашаев, Р. Жәлікқызы XIX ҒАСЫРДЫҢ II ЖАРТЫСЫ МЕН XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ МҰҒАЛІМ ФЕНОМЕНІ	79
Г.Т. Ерусланова, М.К. Джандильдинов, Ж. Жылтырова, М. Аймағамбетова, А. Бахтияр ОҚУШЫЛАРДЫ ТОПТАСТЫРУДЫҢ ЫНТАЛАНДЫРУШЫ ӘЛЕУЕТІ (A2 ДЕҢГЕЙІ)	98
Р. Жилмағамбетова, А. Мубараков, Ж. Копеев, А. Алимағамбетова ЖЕКЕ БЕЙІМДЕЛГЕН ОҚЫТУ ЖҮЙЕЛЕРІН ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ОҚУ ПРОЦЕСІН БАСҚАРУ	115
С.Ж. Ибадуллаева, Л.Б. Раманова, Н.Д. Андреева, М.Т. Сулейменова, Ж.Ж. Избасарова КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДЕ БИОЛОГ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ ҮРДСІНДЕ КӘСІБИ ҚҰЗРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	123
А.А. Калиева, Л.Е. Базарбаева, Х.Т. Кенжебек ФИЗИКА КУРСЫНДА ВЕКТОРЛАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ЭЛЕКТРОДИНАМИКА ЕСЕПТЕРІН ШЕШУ ӘДІСТЕМЕСІ	134
Б.С. Қапсан, К.А.Жумагулова, А.Д. Майматаева БОЛАШАҚ БИОЛОГ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ МӘДЕНИЕТІН ІС-ӘРЕКЕТ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	148
Э. Қауынбаева, С.В. Суматохин, М.Б. Аманбаева, Д.У. Сексенова, А.К. Даменова АҚПАРАТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ БИОЛОГ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ЦИФРЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	157
Г. Мұхаметқалиева, Г. Балтабаева, А. Алипбаева, Ж. Жумалиева, А.Т. Бакитов ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ЖӘНЕ СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНІҢ НЕГІЗІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ	170
К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова, Б.У. Қуанбаева МЕКТЕПТЕ ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ	182
Р.К. Садықова, Ш.С. Қуанышбаева, А.А. Есімова СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЕТ ТІЛІН ОҚУҒА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ	194
Н.Н. Салыбекова, Ғ.И. Исаев, А.И. Исаев, А.А. Қонаршаева БИОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕ СЫНЫПТАН ТЫС ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ (ӨСІМДІКТЕР БӨЛІМІ МЫСАЛЫНДА)	207
Б.Б. Саримбаева, Г.У. Кеубасова, Р.Ш. Избасарова, Р. Джунусова РЕФЛЕКСИЯ ҚАБІЛЕТІН ДАМУҒА ҮШІН БИОЛОГИЯ СТУДЕНТТЕРІН ӘДІСТЕМЕЛІК ДАЙЫНДАУДА КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ	221
Б.Т. Темірхан, М.Т. Велямов	

БИОТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІ ҚОЛДАНУ НЕГІЗІНДЕ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУ ӘДІСІ (СӘБІЗ СЫҒЫНДЫСЫНАН ПЕКТИН ҚҰРАМДЫ ЭКСТРАКТИНІ АЛУ МЫСАЛЫНДА).....	231
К.Т. Туенбаева, А.С. Уалтаева, Н.Ш. Көлбаев ЭЛЕКТРОНДЫҚ КІТАПХАНАНЫҢ ИНФОЛОГИЯЛЫҚ МОДЕЛІНІҢ ПЕДАГОГИКАДАҒЫ МӘНІ.....	243

ЭКОНОМИКА

А.А. Абдикадинова, Л.М. Сембиева, Ж.Т. Темірханов ҒЫЛЫМ ДАМУЫНЫҢ КӨРСЕТКІШТЕРІ: БАҒДАРЛАМАЛЫҚ ҚҰЖАТТАРҒА ШОЛУ.....	255
С.Н. Абиева, М.А. Қанабекова, А.М. Сапарбаева ҚАЗАҚСТАНДА САЛЫҚ САЛУ РЕЖИМДЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ТАЛДАУ.....	266
Л.Т. Ақильжанова, А.М. Рахметова, Н.К. Саркулова, Г.А. Райханова ӨНІРДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ ПРОЦЕСТЕРДІ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ (ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ).....	278
Г.Н. Аппақова, Д.Б. Калтаева, Г.А. Муратбаева, Е.Н. Несіпбеков, Ғ.Е. Керімбек КОМПАНИЯНЫҢ АҚША АҒЫНДАРЫН БАСҚАРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАСЫМДЫЛЫҚТАРЫ.....	289
М.Т. Баймағанбетова МҮНАЙ БАҒАСЫНДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕРДІҢ НАҚТЫ ВАЛЮТА БАҒАМЫНА ҰЗАҚ МЕРЗІМДЕГІ ӨСЕРІН ТАЛДАУ.....	300
З.Р. Башу, Л.М. Сембиева, С.К. Тажикенова, Г. Тажбенова, Б.А. Жұматаева МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРАЖАТТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН СТРАТЕГИЯЛЫҚ АУДИТ ҚАЖЕТТІЛІГІ.....	310
Г.М. Бейсембаева, В.П. Шеломенцева, Ж.К. Алтайбаева, Г.К. Бейсембаева, Э.Е. Ахметова КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНІҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҮРАҚТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУДЫҢ ПРАКТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	322
А.Ж. Бұхарбаева, Г.Н. Бисембаева, А.К. Оралбаева, Р.К. Айтманбетова, Б.К. Нурмағанбетова ЦИФРЛАНДЫРУ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІ ЖАНДАНДЫРУ ТӘСІЛІ РЕТІНДЕ.....	333
Н.А. Гумар, М.Д. Каримова, А.А. Мауқенова, А.П. Бейсенов, У.С. Ерназарова ЦИФРЛЫҚ ЭКОНОМИКАҒА КӨШҮ САЯСАТЫНЫҢ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫН БАҒАЛАУ.....	344
Б.М. Жұрынов ЖОБАЛАР АРҚЫЛЫ СЕРІКТЕСТІК БИЗНЕС ЖЕЛІЛЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПРОБЛЕМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	354
З.О. Имамбаева, А.А. Айдаралиева, М.Д. Сайымова, Ж.З. Баймұқашева, Д.А. Бекешева ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ САЛАЛАРЫН ЦИФРЛАНДЫРУ.....	377
А. Ксембаева, Ж. Бабажанова, С. Серикбаев, Б. Қуантқан, Б. Шошай ӨНІРДІҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН ТҮРАҚТЫ ДАМУЫ БАҒЫТТАРЫ.....	389
Yildirim Kürşat, T.Ə. Əpenдиев, O. Қуанбай ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫ ХАЛҚЫНЫҢ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДАМУЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	402
Г.С. Мукина, М.Б. Султанова, Г.Д. Баяндина, Л.З. Паримбекова, А.К. Бақпаева ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕС КӘСІПОРЫНДАРЫНЫҢ ӨЗГЕРМЕЛІ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ОРТАҒА ДАЙЫНДЫҒЫН БАҒАЛАУ ӘДІСТЕМЕСІ: ҚАРЖЫЛЫҚ-БАСҚАРУ АСПЕКТІСІ.....	416
Г.А. Рахимжанова АДАМИ КАПИТАЛ ТИІМДІЛІГІНІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	430
Ф.Д. Салқынбаева, Г.Ж. Таяуова, М.Д. Сайымова, Ғ.Б. Абдишова, А.А. Мақенова ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІН ДАМУЫ ЖАСТАР ЖҰМЫССЫЗДЫҒЫ ПРОБЛЕМАЛАРЫН ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ТӘСІЛІ.....	440
Т.С. Соқира, Ж.Ж. Бельгибаева, Х.Н. Сансызбаева, Л.Ж. Аширбекова, Г.С. Смағұлова, ПАНДЕМИЯНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ПРОЦЕСТЕРГЕ ӨСЕРІН БАҒАЛАУ.....	451
Р.Ш. Тахтаева, М.А. Баяндин, Г.К. Демеуова, А.О. Алиева, М.К. Шакибаев ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСЫ КӘСІПОРЫНДАРЫНЫҢ БӨСЕКЕГЕ ҚАБЫЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ КОРПОРАТИВТІК МӘДЕНИЕТТІ КАЛЫПТАСТЫРУ.....	463

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Ә.И. Әбілғаева, А.Ж. Нурсафина ДИДАКТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ– БИОЛОГОВ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТА.....	11
Д.О. Айтенова, А.П. Мынбаева, Г.А. Белгибаева МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРЕПОДАВАНИЮ КУРСА «ИСТОРИЯ КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ» В ВУЗАХ.....	25
Ш.Ж. Арзымбетова, А.К. Оралбекова, С.Л. Махмудова, К.И. Махмудова ГОТОВНОСТЬ ПЕДАГОГОВ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ (ИКТ) В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	37
Ж.М.-А. Асылбекова, Т.А. Апендиев, В.В. Козина К ВОПРОСУ О ПОДБОРЕ И ПОДГОТОВКЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНДУСТРИАЛЬНЫХ КАДРОВ В КАЗАХСТАНЕ (1917–1926 гг.).....	48
К.Г. Балгинбаева, А.М. Мубараков УПРАВЛЕНИЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ УЧАЩИХСЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИФРОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ.....	67
А.А. Доскараева, О.Х. Мухатова, А.К. Шашаев, Р. Жәліқызы ФЕНОМЕН УЧИТЕЛЯ В КАЗАХСКОМ ОБЩЕСТВЕ II ПОЛОВИНЫ XIX-НАЧАЛА XX ВЕКОВ.....	79
Г.Т. Ерсұлтанова, М.К. Джандильдинов, Ж. Жылытырова, М. Аймагамбетова, А. Бахтияр МОТИВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ГРУППОВОГО ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ (УРОВЕНЬ А2)	98
Р. Жилмагамбетова, А. Мубараков, Ж. Копеев, А. Алимагамбетова УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССОМ ОБУЧЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АДАПТИВНЫХ ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННЫХ СИСТЕМ ОБУЧЕНИЯ.....	115
С.Ж. Ибадуллаева, Л.Б. Раманова, Н.Д. Андреева, М.Т. Сулейменова, Ж.Ж. Избасарова ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ–БИОЛОГОВ ПРИ ПОЛИЯЗЫЧНОМ ОБУЧЕНИИ.....	123
А.А. Калиева, Л.Е. Базарбаева, Х.Т. Кенжебек МЕТОДИКА РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ ЭЛЕКТРОДИНАМИКИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ВЕКТОРОВ В КУРСЕ ФИЗИКИ.....	134
Б.С. Каплан, К.А.Жумагулова, А.Д. Майматаева ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ ЧЕРЕЗ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ.....	148
Э. Кауынбаева, С.В. Суматохин, М.Б. Аманбаева, Д.У. Сексенова, А.К. Даменова ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ–БИОЛОГОВ ПОСРЕДСТВОМ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	157
Г. Мухаметкалиева, Г. Балтабаева, А. Алипбаева, Ж. Жумалиева, А. Т. Бакитов МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ И ОСОБЕННОСТЕЙ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ.....	170
К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова, Б.У. Куанбаева ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ НА УРОКАХ ФИЗИКИ В ШКОЛЕ.....	182
Р.К. Садыкова, Ш.С. Куаньшбаева, А.А. Есимова ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	194
Н.Н. Салыбекова, Г.И. Исаев, А.И. Исаев, А.А. Конаршаева МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВНЕКЛАССНОГО ОБУЧЕНИЯ В БИОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ (НА ПРИМЕРЕ ОТДЕЛА РАСТЕНИЙ).....	207
Б.Б. Саримбаева, Г.У. Кеубасова, Р.Ш. Избасарова, Р. Джунусова ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КЕЙСОВ В МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ–БИОЛОГОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СПОСОБНОСТИ К РЕФЛЕКСИИ.....	221
Б.Т. Темирхан, М.Т. Велямов	

СПОСОБ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ, ОСНОВАННЫЙ НА ИСПОЛЬЗОВАНИИ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ (НА ПРИМЕРЕ ПОЛУЧЕНИЯ ПЕКТИНОСОДЕРЖАЩЕГО ЭКСТРАКТА ИЗ ЭКСТРАКТА МОРКОВИ).....	231
К.Т. Туенбаева, А.С. Уалтаева, Н.Ш. Колбаев	
ЗНАЧЕНИЕ ИНФОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ЭЛЕКТРОННОЙ БИБЛИОТЕКИ В ПЕДАГОГИКЕ.....	243

ЭКОНОМИКА

А.А. Абдикадирова, Л.М. Сембиева, Ж.Т. Темирханов	
ПОКАЗАТЕЛИ РАЗВИТИЯ НАУКИ: ОБЗОР ПРОГРАММНЫХ ДОКУМЕНТОВ.....	255
С.Н. Абиева, М.А. Канабекова, А.М. Сапарбаева	
АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РЕЖИМОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	266
Л.Т. Акильжанова, А.М. Рахметова, Н.К. Саркулова, Г.А. Райханова	
ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В РЕГИОНЕ (КАЗАХСТАН И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ).....	278
Г.Н. Аппакова, Д.Б. Калтаева, Г.А. Муратбаева, Е.Н. Несипбеков, Г.Е. Керимбек	
ОСНОВНЫЕ ПРИОРИТЕТЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ КОМПАНИИ.....	289
М.Т. Баймаганбетова	
АНАЛИЗ ДОЛГОСРОЧНОГО ВЛИЯНИЯ ИЗМЕНЕНИЙ ЦЕН НА НЕФТЬ НА РЕАЛЬНЫЙ ОБМЕННЫЙ КУРС.....	300
З.Р. Башу, Л.М. Сембиева, С.К. Тажикенова, Г. Тажбенова, Б.А. Жуматаева	
НЕОБХОДИМОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО АУДИТА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ.....	310
Г.М. Бейсембаева, В.П. Шеломенцева, Ж.К. Алтайбаева, Г.К. Бейсембаева, Э.Е. Ахметова	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ.....	322
А.Ж. Бухарбаева, Г.Н. Бисембаева, А.К. Оралбаева, Р.К. Айтманбетова, Б.К. Нурмаганбетова	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАК СПОСОБ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ.....	333
Н.А. Гумар, М.Д. Каримова, А.А. Маукенова, А.П. Бейсенов, У.С. Ерназарова	
ОЦЕНКА РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ ПО ПЕРЕХОДУ В ЦИФРОВУЮ ЭКОНОМИКУ.....	344
Б.М. Журьнов	
ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПАРТНЁРСКИХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТЫ.....	354
З.О. Имамбаева, А.А. Айдаралиева, М.Д. Сайымова, Ж.З. Баймукашева, Д.А. Бекешева	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА.....	377
А. Ксембаева, Ж. Бабажанова, С. Серикбаев, Б. Қуантқан, Б. Шошай	
НАПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РЕГИОНА.....	389
Yildirim Kürşat, T.A. Апендиев, О. Қуанбай	
ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ НАСЕЛЕНИЯ ТУРЕЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ И ЕГО ОСОБЕННОСТИ.....	402
Г.С. Мукина, М.Б. Султанова, Г.Д. Баяндина, Л.З. Паримбекова, А.К. Бакпаева	
МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ГОТОВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА К ИЗМЕНЧИВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЕ: ФИНАНСОВО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	416
Г.А. Рахимжанова	
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....	430
Ф.Д. Салкынбаева, Г.Ж. Таяуова, М.Д. Сайымова, Г.Б. Абдишова, А.А. Макенова	
РАЗВИТИЕ МОЛОДЕЖНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА ЭФФЕКТИВНЫЙ СПОСОБ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ МОЛОДЕЖНОЙ БЕЗРАБОТИЦЫ.....	440
Т.С. Сокира, Ж.Ж. Бельгибаева, Х.Н. Сансызбаева, Л.Ж. Аширбекова, Г.С. Смагулова	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ПАНДЕМИИ НА ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В КАЗАХСТАНЕ.....	451
Р.Ш. Тахтаева, М.А. Баяндин, Г.К. Демеуова, А.О. Алиева, М.К. Шакибаев	
ФОРМИРОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ КАК ФАКТОРА ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТУРИНДУСТРИИ КАЗАХСТАНА.....	463

CONTENTS

PEDAGOGY

A. Abiltayeva, A. Nursafina DIDACTIC SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS –BIOLOGISTS FOR THE USE OF DIGITAL CONTENT.....	11
D. Aitenova, A. Mynbaeva, G. Belgibaeva METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS ON TEACHING THE COURSE "HISTORY OF KAZAKH LITERATURE" OF THE UNIVERSITY OF UNIVERSITY.....	25
Sh.Zh. Arzymbetova, A.K. Oralbekova, S.L. Makhmudova, K.I. Mahmutova READINESS OF TEACHERS TO USE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES (ICT) IN CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION.....	37
Zh.M. Asylbekova, T.A. Apendiyev, V.V. Kozina TO THE QUESTION OF THE SELECTION AND TRAINING OF THE NATIONAL INDUSTRIAL PERSONNEL IN KAZAKHSTAN (1917–1926).....	48
K.G. Balginbayeva, A.M. Mubarakov MANAGEMENT OF STUDENTS' LEARNING ACTIVITIES USING DIGITAL TOOLS IN GEOGRAPHY LESSONS.....	67
A.A. Doskaraeva, O.H. Mukhatova, A.K. Shashaev, R. Zhalikyzy THE PHENOMENON OF TEACHER IN THE KAZAKH SOCIETY (SECOND HALF OF THE XIX–EARLY XX CENTURIES).....	79
G. Yersultanova, M. Jandildinov, Zh. Zhylytyrova, M. Aimagambetova, A. Bakhtiyar MOTIVATING POTENTIAL OF GROUPING LEARNERS (A2 LEVEL).....	98
R. Zhilmagambetova, A. Mubarakov, Z. Kopeyev, A. Alimagambetova MANAGEMENT OF THE LEARNING PROCESS USING ADAPTIVE PERSONALIZED LEARNING SYSTEMS.....	115
S.Zh. Ibadullayeva, L.B. Ramanova, N.D. Andreeva, M.T. Suleimenova, Zh.Zh. Izbasarova FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES IN THE PROCESS OF TRAINING SPECIALISTS-BIOLOGISTS IN MULTILINGUAL EDUCATION.....	123
A.A. Kaliyeva, L.E. Bazarbayeva, Kh.T. Kenzhebek METHODOLOGY FOR SOLVING PROBLEMS OF ELECTRODYNAMICS USING VECTORS IN THE COURSE OF PHYSICS.....	134
B. Kaplan, K. Zhumagulova, A. Maymataeva FORMATION OF INNOVATIVE EDUCATIONAL CULTURE OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS THROUGH THEIR ACTIVITIES.....	148
E. Kauynbayeva, S.V. Sumatokhin, M.B. Amanbayeva, D.U. Seksenova, A.K. Damenova FORMATION OF DIGITAL CULTURE OF BIOLOGY STUDENTS THROUGH INFORMATION EDUCATION.....	157
G. Mukhametkaliyeva, G. Baltabayeva, A. Alipbayeva, Zh. Zhumaliyeva, A. Bakitov METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE BASED ON NATIONAL VALUES AND FEATURES OF SPEECH CULTURE.....	170
K. Mukhtarkyzy, G. Abildinova, B. Kuanbayeva ADVANTAGES OF USING MOBILE APPS IN PHYSICS LESSONS AT SCHOOL.....	182
R.K. Sadykova, Sh.S. Kuanyshbayeva, A.A. Essimova INCREASING STUDENTS' MOTIVATION TO LEARN A FOREIGN LANGUAGE USING NEW TECHNOLOGIES.....	194
N.N. Salybekova, G.I. Issayev, A.I. Issayev, A.A. Konarshayeva METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF EXTRACURRICULAR EDUCATION IN BIOLOGICAL EDUCATION (BY THE EXAMPLE OF THE DEPARTMENT OF PLANTS).....	207
B. Sarimbayeva, G. Keubassova, R. Isbasarova, R. Junussova THE USE OF CASE TECHNOLOGY IN THE METHODOLOGICAL TRAINING OF BIOLOGY STUDENTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE ABILITY TO REFLECT.....	221
B. Temirkhan, M. Velyamov	

METHOD OF TEACHING BIOLOGY BASED ON THE USE OF BIOTECHNOLOGY RESEARCH (ON THE EXAMPLE OF OBTAINING A PECTIN-CONTAINING EXTRACT FROM CARROT EXTRACT).....	231
K.T. Tuenbayeva, A.S. Ualtayeva, N.Sh. Kolbayev THE SIGNIFICANCE OF THE INFOLOGICAL MODEL OF THE ELECTRONIC LIBRARY IN PEDAGOGY.....	243

EKONOMICS

A.A. Abdikadirova, L.M. Sembiyeva, Zh.T. Temirkhanov INDICATORS FOR SCIENCE DEVELOPMENT: A REVIEW OF POLICY DOCUMENTS.....	255
S.N. Abieva, M.A. Kanabekova, A.M. Saparbayeva ANALYSIS OF THE PECULIARITIES OF TAX REGIMES IN KAZAKHSTAN.....	266
L.T. Akilzhanova, A.M. Rakhmetova, N.K. Sarkulova, G.A. Raikhanova STATE MANAGEMENT OF INFORMATION PROCESSES IN THE REGION (KAZAKHSTAN AND FOREIGN EXPERIENCE).....	278
G. Appakova, D. Kaltaeva, G. Muratbayeva, Ye. Nesipbekov, G. Kerimbek MAIN PRIORITIES OF THE COMPANY'S CASH FLOW MANAGEMENT.....	289
M.T. Baimaganbetova ANALYSIS OF THE LONG-TERM IMPACT OF CHANGES IN OIL PRICES ON THE REAL EXCHANGE RATE.....	300
Z. Bashu, L. Sembiyeva, S. Tazhikenova, G. Tazhbenova, B. Zhumatayeva THE NEED TO IMPLEMENT A STRATEGIC AUDIT IN ORDER TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF THE EXECUTION OF PUBLIC FUNDS.....	310
Г.М. Бейсембаева, В.П. Шеломенцева, Ж.К. Алтайбаева, Г.К. Бейсембаева, Э.Е. Ахметова КӨСПІТІК БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНІҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҮРАҚТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУДЫҢ ПРАКТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	322
A.Zh. Bukharbayeva, G.N. Bisembayeva, A.K. Oralbayeva, R.K. Aitmanbetova, B.K. Nurmaganbetova DIGITALIZATION AS A WAY TO ACTIVATE INNOVATIVE ACTIVITY IN AGRICULTURE.....	333
N.A. Gumar, M.D. Karimova, A.A. Maukenova, A.P. Beisenov, U.S. Yernazarova EVALUATION OF THE IMPLEMENTATION OF THE POLICY ON TRANSITION TO THE DIGITAL ECONOMY.....	344
B.M. Zhurynov PROBLEMATIC ISSUES OF FORMING PARTNER BUSINESS NETWORKS THROUGH PROJECTS.....	354
Z.O. Imanbayeva, A.A. Aidaraliyeva, M.D. Saiymova, Z. Baimukasheva, D.A. Bekesheva DIGITALIZATION OF THE SECTORS OF THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN.....	377
A. Xembayeva, Zh. Babazhanova, S. Serikbayev, B. Kuantkan, B. Shoshay DIRECTIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE IN THE REGION.....	389
Kürsat Yıldırım, T. Apendiyev, O. Kuanbay DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT OF THE POPULATION OF THE REPUBLIC OF TURKEY AND ITS FEATURES.....	402
G. Mukina, M. Sultanova, G. Bayandina, L. Parimbekova, A. Bakpayeva METHODOLOGY FOR ASSESSING THE READINESS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES TO A VOLATILE ECONOMIC ENVIRONMENT: FINANCIAL AND MANAGERIAL ASPECT.....	416
G. Rakhimzhanova ECONOMIC FEATURES OF THE EFFICIENCY OF HUMAN CAPITAL.....	430
F.D. Salkynbayeva, G.Z. Tayauova, M.D. Saiymova, G.B. Abdishova, A.A. Makenova DEVELOPMENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS AN EFFECTIVE WAY TO SOLVE THE PROBLEMS OF YOUTH UNEMPLOYMENT.....	440
T.S. Sokira, Zh.Zh. Belgibayeva, Kh.N. Sansyzbaeva, L.Zh. Ashirbekova, G.S. Smagulova ASSESSMENT OF THE PANDEMIC IMPACT ON DEMOGRAPHIC PROCESSES IN KAZAKHSTA.....	451
R.Sh. Takhtaeva, M.A. Bayandin, G.K. Demeuova, A. Aliyeva, M.K. Shakibayev FORMATION OF CORPORATE CULTURE AS A FACTOR OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF TOURISM INDUSTRY ENTERPRISES IN KAZAKHSTAN.....	463

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2. Number 402 (2023), 25-36

<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.452>

UDC 8.82. 82-1/9

© **D. Aitenova***, **A. Mynbaeva**, **G. Belgibaeva**, 2023

South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan.

E-mail: daytenova@mail.ru

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS ON TEACHING THE COURSE "HISTORY OF KAZAKH LITERATURE" OF THE UNIVERSITY OF UNIVERSITY

Aitenova Dinara Orazbaevna — PhD. Doctoral student. South Kazakhstan State Pedagogical University, 13, Baitursynov Street, Shymkent, Kazakhstan

E-mail: daytenova@mail.ru. ORCID: 0000-0001-5765-3625;

Mynbaeva Akbilek Pazykhanovna — South Kazakhstan State Pedagogical University PhD doctor Shymkent, A. Baitursynov STR. No. 13

E-mail: mutlu_8484@mail.ru. ORCID: 0000-0002-2204-8545;

Belgibaeva Gulnur Abubakirovna — master's degree, senior lecturer Shymkent university, Zhibek zholy 4/5, Shymkent, Republic of Kazakhstan

E-mail: gulnurbelgibaeva@mail.ru. ORCID: 0000-0003-0914-0811.

Abstract. The article analyzes the open problems of teaching literature of the Karakhan period, in accordance with the requirements of the new time, the process of training a teacher of the Kazakh language and literature as a creative specialist is constantly developing. Due to the demands of the time in teaching the history of Kazakh literature, the prerequisites for education are also changing. The strategy of training a teacher of the Kazakh language and literature in a modern university requires taking into account the peculiarities of professional activity, based on the priority of the competence approach in the study program and student-centered training. The purpose of the study program of this specialty is to train highly qualified specialists of the Kazakh language and literature who are able to carry out mobile professional activities in the education of a comprehensively developed personality with high social, civic responsibility and systematic education of students, conduct scientific research using modern information and communication technologies, deal with linguistics, write literary reviews. Therefore, the preparation of students of the specialty teacher of the Kazakh language and literature at the university is a complex and multifaceted process. In the learning process, it is necessary to ensure the theoretical improvement of the student's knowledge, mastering the pedagogical orientation, the formation of organizational skills and participation in research work. During the research, the most demanded and sufficient bachelor's competencies in professional activity under the study program “6B01700 — training of teachers of the Kazakh language and literature” were identified, characterized and tested for the first time.

Keywords: History of Kazakh literature, literature in the Karakhan era, professional training, modern requirements, tradition in teaching, educational program, science, research, method, philology, literacy, professional

© Д.О. Айтенова*, А.П. Мынбаева, Г.А. Белгибаева, 2023
Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент,
Қазақстан.
E-mail: daytenova@mail.ru

ЖОО “ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ТАРИХЫ” КУРСЫН ОҚИТУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСТАНЫМДАР

Айтенова Динара Оразбаевна — PhD Докторанты. Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті. Шымкент университетінің магистр, аға оқытушысы. Шымкент, Қазақстан

E-mail: daytenova@mail.ru. ORCID: 0000-0001-5765-3625;

Мынбаева Ақбилек Пазылхановна — PhD доктор, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан

E-mail: mutlu_8484@mail.ru. ORCID: 0000-0002-2204-8545;

Белгибаева Гулнур Абубакировна — Шымкент университетінің магистр, аға оқытушысы. Шымкент, Қазақстан

E-mail: gulgurbelgibaeva@mail.ru. ORCID: 0000-0003-0914-0811.

Аннотация. Мақалада жаңа заман талабына сай, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімін креативті маман ретінде дайындау процесі үнемі даму үстінде екендігіне кеңінен тоқталып, Қарахан дәуіріндегі әдебиетті оқытудағы басы ашық мәселелер жан-жақты талданды. Қазақ әдебиетінің тарихын оқытуда уақыт қойған талапқа байланысты білім берудің алғы шарттары да өзгеруде. Бүгінгі ЖОО-да қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімін дайындау стратегиясы Білім бағдарламасындағы құзыреттілік тәсілдің басымдылығына және студентке орталықтандырылған оқытуға (студентоцентрированное обучение) негізделіп, кәсіби қызмет ерекшеліктерін ескеруді талап етеді. Аталған мамандықтың мамандық дайындайтын ЖОО-ның әр білім беру бағдарламасына сай түрлі әрі нақты мақсаттарды көздейді. Қазіргі тіл-әдебиет мамандарын дайындаудағы негізгі мақсатта креативті яғни терең білімді, туындаған проблемаларға қатысты тез шешім қабылдап, ситуациядан шығатын жолды тап басып танытын, өз ісінің шеберін дайындау да басты талаптың бірі. Жас маман дәуір талабына сай сандық технологияны меңгерген, қолданбалы филология мен ұлттық лингвистиканы ғылыми әдістемелік деңгейде білетін, түрлі салаларда, мекемелерде функционалдық сауаттылықты қажет ететін орталарда өзін тек жоғары білім-білік деңгейінде көрсететін тұлға болып қалыптасуы қажет. Сондықтан да ЖОО-да қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімі мамандығының студенттерін дайындау күрделі, әрі сан-салалы процесс. Білім беру процесінде болашақ маманның білімін теориялық тұрғыдан дамытуын, педагогтік шеберлікті үйренуін, кәсіби менеджментті меңгеруін, тәлімгерлік дағдыларды дұрыс қолдануын, және де зерттеуге, ғылыми-шығармашылыққа балу, конференция, жоба, семинарларға қатысуына ықпал жасау қажет. Жасалған зерттеудің барысында «6В01700 — Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін даярлау» мамандықты дайындау программасы негізінде болашақ бакалавр курсы бітірушілердің кәсіби даярлықта басты және толық деңгейдегі меңгеруі тиіс құзыреттіліктері бірінші рет айқындалды және де оларға ғылыми әдістемелік тұрғыдан сипаттама жасалды, қолданудың алғашқы кезеңінен өткізілді.

Түйін сөздер: Қазақ әдебиеті тарихы, Қарахан дәуіріндегі әдебиет, кәсіби даярлық, заман талабы, оқытудағы дәстүр, Білім беру бағдарламасы, ғылым, зерттеу, әдіс, филология, сауаттылық, кәсіби

©**Д.О. Айтенова***, **А.П. Мынбаева**, **Г.А. Белгибаева**, 2023
Южно-Казахстанский Государственный педагогический университет, Шымкент,
Казахстан.
E-mail: daytenova@mail.ru

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРЕПОДАВАНИЮ КУРСА «ИСТОРИЯ КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ» В ВУЗАХ

Айтенова Динара Оразбаевна — докторант PhD. Южно-Казахстанский государственный педагогический университет. Магистр, старший преподаватель Шымкентского университета, Шымкент, Казахстан

E-mail: daytenova@mail.ru. ORCID: 0000-0001-5765-3625;

Мынбаева Акбилек Пазылхановна — доктор PhD. Южно-Казахстанский государственный педагогический университет. Шымкент, Казахстан

E-mail: mutlu_8484@mail.ru. ORCID: 0000-0002-2204-8545;

Белгибаева Гулнур Абубакировна — магистр, старший преподаватель Шымкентского университета. Шымкент, Казахстан

E-mail: gulnurbelgibaeva@mail.ru. ORCID: 0000-0003-0914-0811.

Аннотация. В статье дан подробный анализ процесса подготовки учителя казахского языка и литературы как креативного специалиста, который в соответствии с современными требованиями находится в постоянном развитии, также всесторонне анализируются наиболее актуальные проблемы преподавания литературы в эпоху Караханидов. В соответствии с требованием времени в процессе преподавания истории казахской литературы меняются и предпосылки обучения. Стратегия подготовки учителя казахского языка и литературы в современном вузе требует учета особенностей его профессиональной деятельности, исходя из приоритета компетентностного подхода в образовательной программе и централизованной подготовки студента (студентоцентрированное обучение). Каждая специальность имеет свои конкретные цели в соответствии с каждой образовательной программой высшего учебного заведения. Одним из основных требований к подготовке специалистов современного казахского языка и литературы является подготовка креативного, обладающего глубокими знаниями мастера своего дела, умеющего быстро принимать решения по возникшим проблемам и находить выход из сложной ситуации. Молодой специалист должен сформироваться как личность, освоивший цифровые технологии в соответствии с требованиями времени, на научно-методическом уровне владеющим прикладной филологией и отечественной лингвистикой и проявляющий себя высокообразованным специалистом в условиях, требующих функциональной грамотности в различных областях и учреждениях. Поэтому подготовка студентов по специальности «учитель казахского языка и литературы в вузе» — сложный и многогранный процесс. В процессе обучения необходимо способствовать теоретическому развитию знаний будущего специалиста, овладению педагогическим мастерством, профессиональным менеджментом, правильному использованию навыков наставничества, участию в научно-исследовательской, научной и творческой работе, конференциях, проектах, семинарах. В ходе исследования на основе программы подготовки по специальности «6В01700 — Подготовка учителей казахского языка и литературы» были впервые определены основные и полноуровневые компетенции, которыми должны овладеть выпускники курса подготовки будущих бакалавров в процессе профессиональной подготовки, также им была дана характеристика с научно-методической точки зрения и пройден первый этап их применения.

Ключевые слова: история казахской литературы, литература эпохи Караханидов, профессиональная подготовка, современные требования, традиции в обучении, образовательная программа, наука, исследование, метод, филология, грамотность, профессионал

Кіріспе

Қазақстанның келешегінің кемел болуы, дамыған елдер қатарынан табылып, әлем санасар мемлекетке айналуы жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеуде жатыр. Жас ұрпақ тәрбиесінің қандай болмағы ол тәрбиеленіп жатқан мекеме мен ортаға тікелей байланысты. Жеткіншек үшін тәлім-тәрбие беретін мектептің маңызы айрықша. Қазақ қоғамын алаңдатып отырған күрделі мәселенің бірі осы мектептегі тәрбие. Мектептегі жауапкершілік тікелей мұғалімнің білік біліміне қатысты. Әсіресе, мектеп мұғалімдернің арасында ұлттық тіл мен әдебиеттен білім, тәрбие беретін мамандардың ролі ерекше. Сондықтан да, ЖОО-да Қазақ тілі мен әдебиеті мамандығын дайындаудың проблемаларына басты назарды аудару аса қажет жағдай. Студенттің болашақ маман екенін ескерер болсақ, білім берудегі жаңашылдықтарды, іскерлік дағдыларды, саналы жауапкершілік пен әдемі әдепті де оның бойында білім қатар сіңіртүміз керек. Жауапкершілікті сезінетін маман дайындайтын оқытушы пәннен Оқу бағдарламасын жасаған кезде пән құзіретеліктерімен қатар мамандыққа қатысты спецификалық талаптарды ескеріп, үлкен ізденіспен кірісуі қажет. Әр пәннің оқытылуындағы мақсат, міндеттер, алғы шарттар кафедра ұжымымен келісімде жасалып, бір-бірін қайталамай, керісінше, сабақтастықта жүзеге асырылса, жемісін берері сөзсіз. Жаңа тұрпатты мұғалім — жан-жақты рухани дамыған, әлеуметтік тұрғыдан кемеліне келген шығармашыл тұлға, педагогикалық әдіс-тәсілдерді кәсіби тұрғыдан жетік меңгерген, үнемі өзін-өзі жетілдіруге ұмтылатын құзыретті маман. Ол жоғары білімді шығармашыл тұлғаны қалыптастыру мен дамыту үшін және оның өз мүмкіндіктерін барынша толық жүзеге асыруы үшін жауапты болып табылады.

XXI ғасырдың алғашқы кезеңінде Қазақстан мемлекетінің білім беру жүйесінде көптеген өзгерістер болды. Кеңесті жүйеден арылғаннан кейін барлық білім саласы жаңару мен жаңғыртудың жаңашыл формаларын қабылдады. Тәуелсіздік ұстанымы педагогтердің ой еркіндігі мен шығармашылық ізденісіне кең жол ашты. Әсіресе, ұлттық тіл мен әдебиеттің білім беру мазмұны мен формасы түгедей өзгеріске ұшырады. Жас ұрпақ егемендіктің нәтижесінде ұлттық тарих пен құндылықтарды тереңнен меңгеруге бет алды. Бұрын соңды тек ЖОО-да ғана жай ақпарат түрінде дәріс оқылатын ұлтымыздың рухани құндылықтарын ғылыми тұрғыдан қайта зерттеліп, жастардға білім мен тәрбие беруде басты құралға айналды. Қазақ ұлтының рухани мәдениетінің негізгі құраушы компоненті Түркілік кезең әдебиеті, мәдениеті, тарихи тұлғаларына қатысты арнайы пәндер ендіріліп, филолог маман дайындаудағы мән-маңызына тереңнен зер салынды. Қазақ тілі мен әдебиетінің түрлі саладан маман дайындайтын оқу орындарында әдебиеттің тарихын оқытуға қатысты ғылыми әдіснамаларының теориясы мен парадигмалары толықтай жаңартылды. Әрбір дәуірге байланысты ұлттық әдебиет тарихын оқытуға жаңа классификация жасалып, жаңа мәселелермен толықтырылды. Оқу бағдарламаларына жасалған жаңа талаптар пәнді оқыту процесіне де айтарлықтай ықпал етіп, бұрынғы мемлекеттік жалпыға ортақ білім стандарты деңгейінен өтіп, әр оқу орнының таңдау компоненттеріне басымдық берілді. Білім берудегі бұл жаңашылдықтар білім беру процесін алғы шарттарға сай ұйымдастырып, инновациялық технологиялар қолдануды жүктейді. Мұғалімдердің заман талабына сәйкес болуы, күн тәртібінен түспейтін, өзектілігін жоймайтын мәселе.

Сондықтан да маман дайындайтын әрбір оқу орны статусына қарамастан ұлтқа тұлға болар жастарды тәрбиелеп, білім беруде бір мүддені ұстануы тиіс. Бұның себебі, мемлекеттің социалды — қаржылық талаптары уақытқа байланысты өзгеріске түседі, жастарды өзгеріске мойымайтындай, керісінше сол бәсекелестік ортадан өз орнын ойып алатын, кемел тұлға болуға ұмтылдырудың заманауи қажеттіліктері туындап тұр. Жаңа ғасырдағы білім дағдыларын қалыптастырудағы ЖОО-ның басты ұстанымы — студенттің өзін-өзі тәрбиелеуіне, тереңнен ойлауына, талантын шыңдауына, творчестволық қабілеттерін дамытуына және жаңа кезең талаптарына бейімделуіне мүмкіндік жасау. Заманауи білім беру жүйесінде барлық мүмкіндіктер оқушыларды дамытуға бағытталуы тиіс. Тәуелсіз Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық қарқынды дамуы Жоғары білім беру саласын жаңаша құруды, дамыған елдердің білім беру модельдерін қолдануды талап қылуда. Аталған жаңашылдықтың бастыларының біріншісі — адам өмірін ізгілік тұрғысынан қайта жаңғыртып, рухани кемелденуге әрекет етіп, қазақтың ұлттық құндылықтар болып табылатын мұраларды жан-жақты дәріптеу арқылы оқытып, білім беру процесінің қарыштай түсуіне молынан үлес қосып, барынша ықпал ету.

Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін дайындау саласында студенттердің кәсіби даярлығына бағытталған жаңа оқу бағдарламасының алдына қойған мақсаты мен күзиреті білімді ұлттық құндылықтармен толықтырып, рухани тұрғыдан жетілдіріп, мазмұнның мәнін тередету арқылы жас маманның білім-білік дағдыларын дамыта отырып, қазіргі кезде қазақ филологиясының әр түрлі мамандандырылған салалары бойынша қазақ әдебиетінің тарихына қатысты бірқатар зерттеу еңбектері және оқулықтар жарық көруде: «Қазақ әдебиетінің тарихы» (Сүйіншәлиев, 2006), Әдебиет тарихын дәуірлеудің теориялық негіздері (Еспенбетов және т.б., 2019), Әдебиет теориясы (Райан Майкл, 2019), «Ежелгі дәуір әдебиетінің антологиясы» (Қыдыр және т.б., 2019) және т.б. Аталған филология салалары бойынша оқу бағдарламалары, әдістемелік оқу құралдары жасалған. Алғашында олар жоғары оқу орындарында оқытылатын пәндер ретінде қалыптасып, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті. Л. Гумилев атындағы Қазақ Ұлттық университеті мен Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеттері және т.б. жоғары оқу орындарының оқу жоспарларына енгізілген.

Зерттеудің мақсаты

Қазақ әдебиетінің тарихы пәндерін оқытудағы дәстүр сабақтастығы мен білім беру бағдарламасы арасындағы мәселелерді анықтай отырып, «Ежелгі дәуір әдебиеті және хандық дәуір әдебиеті» пәнінің күзиреттіліктеріндегі ерекшеліктерді, ортақ сипаттар мен ұстанымдарды анықтау. Белгіленген мақсатқа қол жеткізу үшін мынандай міндеттер қойылды:

- Қазақ әдебиеті тарихы курсынан оқытылатын пәндер нақтылау;
- Әдебиет тарихы курсынан оқытылатын пәндерге ғылыми-теориялық шолу жасау;
- Қарахан дәуіріндегі әдебиетті оқытудың әдістемелік жүйесінің ғылыми сипаттамасын беру;
- Ежелгі дәуір әдебиетін зерттеген еңбектерді жинақтау.

Алынған нәтижелердің ғылыми жаңалығы:

- Қазақ әдебиетінің тарихи генезисіндегі танымдық ұғымдар Қарахан дәуіріндегі әдеби мұралар негізінде қалыптасатындығы әдістемелік тұғырдан

дәлелденіп, аталған кезең әдебиетін жеке пән ретінде оқыту ұсынылды. «Қарахан дәуіріндегі әдебиетін» жеке пәнін ретінде оқытудың күзиреттіліктері жан-жақты талданды.

Әдістер мен материалдар

Білім беру жүйесінде жаңа инновациялық технологияларды енгізу арқылы оқыту үрдісін жетілдіріп, студенттің танымдық қабілетін дамытатын әдіс-тәсілдерді пайдаланудың аспектілеріне арналған іргелі зерттеулер қазақ филологиясында пәндерді оқыту теориясы мен әдістемесі бойынша ғылыми ізденістер негізін қалауға мүмкіндік беруде. Елімізде осы бағытта дайындалған Т. Кәкішұлы, Қ.О. Бітібаева, А.З.Тілеуова, Б. Керімбекова, Қ. Байтанасова, Ж. Смағұлов (Кәкішұлы, 2002; Бітібаева, 201; Тілеуова, 2018; Керімбекова, 2017; Байтанасова, 2011; Смағұлов, 2018) және т.б. ғалымдардың ғылыми еңбектері филологиялық пәндерді ұлттық құндылыққа бағыттау жағдайында оқытудың әдістемелік негіздерін, жетілдіру жолдары мен құрылымын айқындауға бағытталған. Соңғы жылдарда тіл мен әдебиет бойынша мұғалім даярлау бағытындағы оқу процесіне ендірілген білім бағдарламасында жалпы күзиреттіліктер бірнеше модульге бөлініп берілген. Барлық модульге ортақ әрі басты талап берілетін білімді барынша оңтайландыру болып табылады. Мәселен, 6В01701 — Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін даярлау білім бағдарламасында Қарахан дәуіріндегі әдебиет «Ежелгі дәуір әдебиеті» пәніне ендірілген. Өзіндік қалыптасу тарихы терең, қазақ әдебиетінің тарихи генезисін құрайтын Қарахан дәуіріндегі әдебиеттің нысаны көлемді болғандықтан білімді оңтайландырудың маңызы зор.

Жалпы кез келген пәнді оңтайландыру — білім беру және тәлім-тәрбие берудің психологиялық-педагогикалық ұстанымдарын сақтап көздеген мүддеге қиындықсыз жету де Қазақ әдебиетінің тарихына қатысты мағлұматтардың, ғылыми деректер мен зерттеушілер еңбектерін бір жүйеге келтіріп, нақытлаудың мәні зор. Алғаш Қарахан дәуіріндегі әдебиеттің тарихына қатысты айтылған ой-пікірлер, мақалалар, зерттеулер туралы материалдарды толықтай сүзгіден өткізіп, сұрыптап алу қажет. Тәуелсіз концепция тұрғысынан кейіннен табылған деректерді жинақтау, сақтау және оқу процесіне жаңа технологиялар мен құралдар арқылы қолданып, білім алушының таным-түсінігінің кеңейуіне мол мүмкіндік береді. Сабақ барысында қазіргі сандық технологиялар мен инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану студенттің ізденісінің ғылыми-практикалық жағын жетілдіруіне жол ашады. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін және филолог мамандарды дайындайтын бірнеше ЖОО-ның білім беру бағдарламаларының ішкі мазмұны мен мақсат, міндеттерін зерттей келе, пәнді оқытудың жай-күйінде айтарлықтай айырмашылықтар жоқ екеніне көз жеткіздік. Барлық ЖОО-да қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімін даярлаудағы басты ұстанымдары сауатты, білікті, шығармашыл тұлға дайындау және жас маманың жұмыс берушілер тарапынан қойылатын талаптарын қанағаттандыру. Және де бірнеше ЖОО-ы студенттің төрт жылғы алған білімін толыққанды өмірде жүзеге асыруын көздегендіктен кәсіби біліктілікті көтеруде жаңашыл ізденістерге барып, студенттің сабақтан бос уақытын дұрыс пайдалануының да әдістерін қарастырған. Жас ізденушінің кәсіби жетілуі деген де студентке ғылыми мағлұматтар жинау мен оларды зерттеп талдаудың әдіснамасын белгілі ғалымдардың зертханалық еңбектерінен алуға ұсыныс жасаған. Дегенмен, маман дайындау да тек ғылыми ізденіске жол беріп, әдіснаманы оқытып, үйрету барлық мәселені шешпесі анық. Біз зерттеу барысын да Қазақ әдебиетінің тарихын оқытудағы бірнеше кемшіліктерді анықтадық. Олардың бастылары:

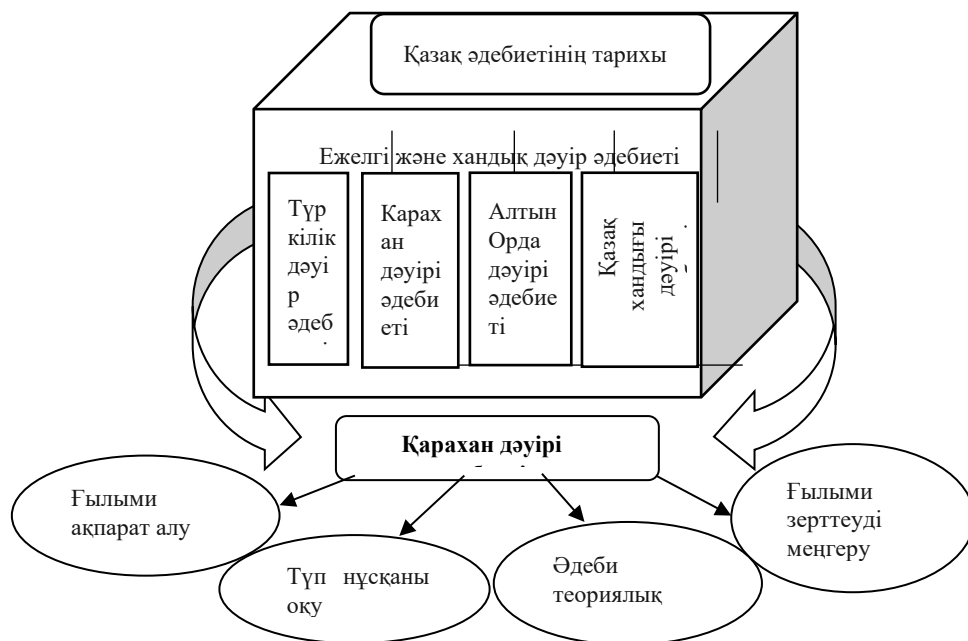

- Пәнді оқытудағы сағат санының азаюы;
- Бірнеше дәуірді қамтитын әдебиетті бір ғана пәнмен шектеу;
- Тарихи тұлғаларды жеке-дара тақырып ретінде қарастырмау.
- Пәнді оқытудағы жүйеліліктің сақталмауы т.б.

Нәтижелер және оларды талқылау

Қазақ әдебиетінің тарихы генезисіндегі танымдық ұғымдар. Ежелгі дәуір рухани мұраларындағы идеялардың Қарахан дәуіріндегі әдебиетпен өзара сабақтастықта болатындығын дәлелдейді (Сурет 1). Қарахан дәуіріндегі әдебиетті оқытудың әдістемелік жүйесін жасауда осы сабақтастықты негізге алған жөн деп ойлаймыз.

«Қарахан дәуіріндегі әдебиет» пәні студенттерді Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін даярлау саласы бойынша дайындайтын саладағы оқу жоспарына таңдау компоненті ретінде енгізілген арнайы білім беру курсы болып табылады. Курс ежелгі дәуір әдебиеті туралы негізгі түсініктерді түгел бере отыра, «Қазақ әдебиетін оқытудың әдіснамалық негіздері мен әдістері» кәсіптік бағдар курсының негізін қалайды.

Сур. 1 – Қазақ әдебиеті тарихы мен Қарахан дәуіріндегі әдебиет тарихындағы мазмұндар сабақтастығы

(Fig. 1 – Continuity of the content of the history of Kazakh literature and the history of literature of the Karakhanid period)

Қазақ әдебиетінің тарихына қатысты пәндерді оқытудың әдістемелік жүйесі бір-бірімен өзара байланысқан: оқыту мақсаттары, мазмұны, әдістері, іс-әрекеті, формасы, құралдары, білім беру іс-әрекеті және оқыту нәтижелерінен құралған. Білім бағдарламасының мазмұнында қазақ әдебиетінің тарихын оқыту бес пәннің

оқытылуымен жүзеге асады. Ұлттық әдебиеттің тарихи эволюциясынан білім беретін бес пәннің алғашқысы болып табылатын «Ежелгі және хандық дәуір әдебиеті» пәнінің тақырыптары өте ауқымды. «Ежелгі және хандық дәуір әдебиеті» деп аталатын пәнді оқытуда Қарахан дәуіріндегі тұлғалар жайында білім берілмейінше білім беру бағдарламасындағы кәсіби құзіреттіліктерді жүзеге асыру мүмкін емес екенін ескере келе, ғылыми зерттеулерге сүйене отырып, оған төмендегіше анықтама берілді:

Қазақ әдебиеті тарихының Қарахан дәуірі: «X–XII ғасырларда қазіргі Қазақстан, Орта Азия жерлерінде, Еділ бойында түркі тілінде сөйлейтін көптеген ежелгі тайпалар аралас өмір сүрді. Бұл кездерде түркі тайпалары әлі де жеке-жеке халық болып қалыптаспағандықтан, сол кезде олар жазып қалдырған әдеби ескерткіштер қазіргі түркі тілдес халықтардың ортақ мұрасы болып есептеледі. X–XII ғасыр ескерткіштері түпкі бастаулары тереңде жатқан қазақ әдебиетіндегі ежелгі дәуірлердің бір арналы бұлағы».

Қарахан дәуіріндегі әдебиеттің қамтитын тақырыптары ретінде «Ж. Баласағұн «Құтты білік» дастанының басты идеясы, сюжеттік желісі», «М. Қашқаридің «Диуани лұғат-ат түрігі» түркі тілді халықтарға ортақ мұрасы», А. Иүгінеки «Ақиқат сыйы» еңбегі, өмір сүрген қоғамдағы моральдық ұғымдар мен мінез-құлық нормаларын жыр еткен шығармасы», «Н. Рабғузи. «Рабғузи қиссалары», «Қожа Ахмет Йассауи-сопылық әдебиеттің ірі өкілі «Диуани хикметі», XII ғасырдағы әдеби ескерткіштері» қарастырылады. Аталған дәуір әдебиетінің өзінен бұрынғы сақтар мен ғұндардың ауыз әдебиеті үлгілерімен генезистік, типологиялық, дәстүрлік үндестікте дамығаны терең түсіндіріледі.

Пәнді оқытуда күтілетін нәтижелер: Білім беру бағдарламасын игерген бітірушінің бойында қалыптасатын құзіреттіліктер:

Жалпы құзіреттіліктер: — Ежелгі дәуір әдебиеті пәнінің ғылыми-теориялық негіздері мен қазақ әдебиетінің түркілік түп негізінен хабар алады; Әдебиет тарихы әдебиеттану ғылымының құрамдас негізгі бөлімі екенін біледі; Түркі тектес халықтарға ортақ әдеби мұраларды үш дәуірге бөле отырып, игереді; Ғылыми-зерттеу еңбектерге сүйене отырып, шығармаларды жан-жақты талдау жасау меңгереді.

Кәсіби құзіреттіліктер: Халық ауыз әдебиеті мен әдебиет тарихындағы ақындар шығармашылығының тақырыбына хабарлама, баяндама, эссе, сұхбат дайындау, оқытылатын шығармаларды талдау үшін арнайы терминдер мен ұғымдарды сараптай білу, өз ойын көркем жеткізу, көркем мәтінді әдеби нормаға сай аудару дағдыларына қабілетті болуы керек.

Студенттер бойына қалыптастыратын іскерлік:

– Ежелгі әдебиетте кездесетін ұғым түсініктерді ұғына білуге;

– Топтағы талқылау сабақтары сіздің ғылыми жұмыспен шұғылдандуыңызға ықпал етуі;

– Тақырыппен жұмыс әдебиетті талдай білуге тәжірибе жетілдіруіңізге көмектесіп, өз жұмысыңызды көрсетуге машықтануға;

– Қазақ тарихына, әдебиетіне қатысты көзқарастарды жүйелеу және ақын-жыраулардың рухани жан-дүниесін ашуға бағыттау;

– Ж. Баласағұннан Алтын Орда дәуіріне дейінгі аралықта өмір сүрген қазақ әдебиетінің алғашқы өкілдері туралы дерек-дәйектерді жаңа уақыт талабына сай зерделеу;

– Топтық жұмыс арқылы сабақта жинақтаған білім-біліктерді теориямен ұштастыруға үйрету және әдеби тілді дамыту;

Студенттер бойына қалыптастыратын дағды:

– Қазақ әдебиеті тарихының бір үлкен арнасы — ежелгі дәуір әдебиеті дәуірінде өмір сүрген ақындардың шығармашылығымен терең танысып, олардың мол мұрасының мазмұнына қанығу керектігін;

– Бабалар шығармаларын оқу арқылы ұлттық патриотизм, отаншылдық идеяларын насихаттауға үйренуге;

– Ой жүйелілігіне, тіл дамытуға және тілдік қорды молайтуға машықтануға дағдылану;

– Жыраулық дәстүрдің түп төркініне назар аударып, олардың шығармашылығын терең таныстыру, қамтылған өзекті мәселелерге бүгінгі күн тұрғысынан баға беруге дағдыландыру;

– Қазақстан тарихы пәнімен тығыз байланыста екенін;

Кәсіби күзіретіліктер

Білімді жан-жақты тереңдетіп меңгерту жағдайында болашақ Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі мамандарын даярлауда әдебиет тарихына қатысты пәндерді оқыту қажеттілігі зерттелді. (Кесте 1)

Кесте 1 – Болашақ маманның әдебиет тарихы туралы білімін тереңдету жағдайында оқытылатын пәндерінің салыстырмалы мәліметтері

Table 1 – Comparative data of the studied disciplines in terms of deepening the knowledge of the future specialist in the history of literature

Әдебиет тарихынан сауаттылық талаптары	Ежелгі және хандық дәуірі әдебиеті	XIX ғасырдағы қазақ әдебиеті	XX ғасырдың I жартысындағы қазақ әдебиеті	XX ғасыр және «Алаш әдебиеті»	XX ғасырдың II жартысындағы қазақ әдебиеті
Топтық жүйеде жұмыс	+	+	+	+	+
Стандартты бағдарламалармен жұмыс	+	+	+	+	+
Ғылыми зерттеулермен жұмыс	+	+	+	+	+
Рухани құндылықтармен жұмыс	+	+	+	+	+

Міндетті және таңдау компонентіндегі әдебиеттану пәндерінің мазмұнындағы өзгерістерге көп дәрежеде ЖОО-дың сәйкесінше білім беру бағдарламаларының мақсаты мен міндеті терең білім беріп, практикада қолдануға мүмкіндік беретін қазіргі заманғы талаптарға және даярланған маман арқылы қоғамдық әлеуметтік тапсырысты қанағаттандыра алу мүмкіндіктері әсер етеді.

Оқу үдерісінде Қазақ әдебиетінің тарихы бойынша жүретін өзгерістерді теориялық талдау көрсеткендей, қазіргі кезде студенттер меңгеруі тиіс білімдер мен

ақпараттың көлемі айтарлықтай үлкен және жыл сайын өсіп келеді. Ал аудиториялық оқу жүктемесінің көлемі өзгеріссіз қалуда. Бұл мәселеге көптеген зерттеушілер назар аударып келеді. Мысалы, И.Е. Вострокнутов бұл кереғарлықтан шығудың екі жолын көрсетеді: «Біріншісі — оқу мазмұнын өзгерту және оқу бағдарламаларының құрылымын оқу материалын азайту жағынан қайта құру. Екіншісі — оқу үдерісіне оқытудың ақпараттық-телекатынастық технологияларын ендіру жолымен оқыту әдістерін жаңарту, оқу еңбегінің өнімділігін көтеру» (Вострокнутов және т.б., 1994).

Зерттеу нәтижелері бойынша мынадай ұсыныстар жасауға болады:

– оқу үдерісіне «Қарахан дәуіріндегі әдебиет тарихы» атты арнайы пәнді ендіру қажет.

– қазақ филологиясы мамандықтарының оқу жоспарындағы Қазақ әдебиетінің тарихы (XI–XIX ғасыр), Ежелгі және хандық дәуір әдебиеті (Көне түркі әдеби мұралары және орта ғасырдағы жыраулық дәстүр) пәндерінің оқу жүктеме сағаттары (кредиттері) біршама ұлғайтылуы тиіс;

– филолог мамандардың әдебиет тарихының генезисінен білімін тереңдету мақсатында Қарахан дәуіріндегі әдебиетіндегі ақындар шығармашылығының ұлт тағдырына қатысты мәселелерді көтерген туындыларының тақырыптық-идеялық, мазмұндық ерекшеліктерін саралап, әдеби-танымдық мәнін аша білуді меңгеруі қажет.

Қорытынды

Бүгінгі студент — ертеңгі маман. Сол себепті де маман дайындайтын әрбір ЖОО орындарында Білім беру Бағдарламаларын жасаған кезде оқытылатын пәндердің саны емес, сапасына тереңнен мән берілуі керек екендігін уақыт өзі көрсетіп отыр. Зерттеу мақаламызда болашақ Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін даярлауда Қазақ әдебиеті тарихы пәндерін оқытудағы мәселелерге тоқталып, «6B01701 — Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдерін даярлау білім бағдарламасы» бойынша білім бакалавры мамандық иесінің «Қарахан дәуіріндегі әдебиеті» пәнін оқыған да игеретін құзыреттіліктеріне жан-жақты тоқталдық.

Білім бағдарламасына «Қарахан дәуіріндегі әдебиеті» курсы енгізіліп, жеке пән ретінде оқытқан да жас маман елінің рухани құндылықтарын меңгерген, ғылыми деректермен жұмыс жасай алатын, білім мен білігі қалыптасқан тұлға болып табылатынын дәлелдедік. Жалпы Қарахан дәуіріндегі әдебиетінің қалыптасу кезеңдерін білу, түркі халықтарына ортақ әдебиет дәуірінен бастап, хандық кезең әдебиетінің даму арнасы мен оны дамытуға үлес қосқан ақын-жыраулардың шығармаларын талдау, тарихи кезең тұлғаларының шығармаларында көтерілген адами құндылықтарға қатысты студенттің өз іркімен шығармашылық жұмыс жасауының жолдарын ұғындыру. Студенттің біліктілік алып шыққаннан кейін жас маман ретінде тек қызмет орнында ғана емес, қоғамдық ортада да өз орнын табуына ықпал ететін тәрбие процесінің де сапасын мен маңызына да жан-жақты тоқталып, басты талаптар талданып көрсетілді. Қазақстанда «Рухани Жаңғыру» арнайы жобасының көлемінде дайындалған «100 оқулықтың» мамандыққа қатыстыларын оқып, әлемдік озық идеялар мен технологияларды білу, мектеп оқушыларының білімін бағалаудың траекторияларын қолдана білуде әзірлігінің болуы, жаһандық компьютерлік жүйелерде түрлі ақпараттармен жұмыс істей білуі қажеттігі де мақалада кең көрініс тапты.

Алдағы уақытта болашақ қазақ филологиясы саласы мамандарына қазақ әдебиетінің тарихы пәндерін оқытудың ғылыми әдіснамасы мен оқыту әдістемесін пәнді оқытуды жаңашылдыққа байланысты жүйеге келтіру қажеттілігі байқалады. Пәннің жұмыс бағдарламасының ішкі мазмұнын қайта жетілдіру мақсатында

инновациялық технологияларды қолданудың жолдарын, кәсіби ерекшелігіне сай іс-әрекетке қатысты келелі проблемаларды және тағы басқа да ұсыныс талаптарды өз алдына жеке зерттеуде кезек күттірмейтін мәселе екенін аңғардық

ӘДЕБИЕТТЕР

- Сүйіншәлиев Х., 2006 — *Сүйіншәлиев Х.* Қазақ әдебиетінің тарихы. // Оқулық — Алматы, 2006.— 904 б.
- Еспенбетов А.С., Ақтанова А.С., Жундибаева А.Қ., 2019 — *Еспенбетов А.С., Ақтанова А.С., Жундибаева А.Қ.* Әдебиет тарихын дәуірлеудің теориялық негіздері // Оқу құралы — Алматы — 2019. — 360 б.
- Райан Майкл, 2019 — *Райан Майкл.* Әдебиет теориясы // — Алматы. Ұлттық аударма бюросы қоғамдық қоры, — 2019. —292 б.
- Қыдыр Т.Е., Нұрیمان Б., 2020 — *Қыдыр Т.Е., Нұрیمان Б.* Ұлы дала жауһарлары // Ежелгі дәуір әдебиетінің антологиясы: Бес – Қ 23 томдық. — Алматы, 2020. — 585 б.
- Кәкішұлы Т., 2002 — *Кәкішұлы Т.* Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. — Астана, 2002. — 188 б.
- Бітібаева Қ.О., 2012 — *Бітібаева Қ.О.* Қазақ әдебиетін тереңдетіп оқытудың инновациялық әдістемесі мен технологиясы // — Алматы, 2012. — 312 б.
- Тілеуова А.З., 2018 — *Тілеуова А.З.* Қазақ әдебиетін оқытудағы жаңа технологиялар // — Алматы, 2018. —114 б.
- Керімбекова Б., 2017 — *Керімбекова Б.* Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі // Оқу құралы — Астана, 2017 — 160 б.
- Байтанасова Қ., 2011 — *Байтанасова Қ.* Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі // — Астана, 2011. — 160 б.
- Смағұлов Ж.Қ., 2018 — *Смағұлов Ж.Қ.* Қазақ әдебиеттану ғылымының тарихы // Оқулық — Алматы, 2018. — 400 б.
- Вострокнутов И.Е., Кузнецов Ю.К., 1994 — *Вострокнутов И.Е., Кузнецов Ю.К.* Оценка компьютерных программ и информационных технологии обучения // Педагогическая информатика. Москва, 1994. №2. — С. 43–47.

REFERENCES

- Suyinshaliev Kh., 2006 — *Suyinshaliev Kh.* Kazak adebietynyn tarihy // Okulyk. — Almaty, 2006. — 904 p.
- Espenbetov A.C., Aktanova A.C., Jundibayeva A.K., 2019 — *Espenbetov A.C., Aktanova A.C., Jundibayeva A.K.* Adebiet tarihy dauyrlerdın teoriyalik negizderi //okay kuraly. — Almaty, 2019. —360 p.
- Ryan Michael, 2019 — *Ryan Michael* Adebiet teoriyasy // — Almaty, 2019. —292 p.
- Kydyr T.E., Nuriman B. «Uly dala zhauharlary» seriyasit // Ezhelgi dayir adebietynyn antologiyasi, Bes K 23 tomdik. — Almaty, 2020. — 585 p.
- Kakishuly T., 2002 — *Kakishuly T.* Kazak adebietin okytu Adistemesi — Astana, 2002. —188 p.
- Bitybayeva K.O., 2012 — *Bitybayeva K.O.* Kazak adebietin Terendetip okytudyn innovativalyk Adistemesi men technologiyasy — Almaty, 2012. — 312 p.
- Tileuova A.Z., 2018 — *Tileuova A.Z.* Kazak adebietin Okytudagi zhana technologiylar — Almaty, 2018. — 114 p.
- Kerimbekova B., 2017 — *Kerimbekova B.* Kazak adebietin Okytu adistemesi // Oku kuraly —Astana, 2017. — 160 p.
- Baitanasova K., 2011 — *Baitanasova K.* Kazak adebietin Okytu adistemesi —Astana, 2011. —160 p.
- Smagulov Zh.K., 2018 — *Smagulov Zh.K.* Kazak adebiettanu Gylymynn tarikhy [Matin] // Okulyk — Almaty, 2018. — 400 p.

Vostorknutov I.E., Kuznesov U.K., 1994 — *Vostorknutov I.E., Kuznesov U.K. Osenka komputernix program I informasionih tehnologii obushenia // pedagogisheskaia informatika. – Moskva, –1994. №2, –Pp. 43–47.*

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

**[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)
ISSN 2518–1467 (Online),
ISSN 1991–3494 (Print)**

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК Р. Жәліқызы

Редакторы: М.С. Ахметова, Д.С. Аленов

Верстка на компьютере Г.Д. Жадыранова

Подписано в печать 30.04.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф. 27,5 п.л. Тираж 300. Заказ 1.